

ga izmir okuma grubu 41 buluşması
barış bıçakçı - bizim büyük çaresizliğimiz
20.11.2021 -14:00-16.30

değerlendirmeler yorumlar

Nuray Demirezer Kaya,

Bizim Büyük Çaresizliğimiz okurunu sıkmayan ve konu olarak bana ilginç gelen bir kitap. Barış Bıçakçı 'ya hayranlık duymamı sağlayan ana etken dili kullanışı ve dile hakimiyeti oldu. Bıçakçı'nın yazdıklarını okurken okuduklarımı izler gibi olmak veya anlatılanları yaşıyor gibi hissetmek yazarı sevmemi sağladı. Ayrıca kitabın filmini seyrettim onu da çok başarılı buldum. Kitabı tekrar okumuş gibi oldum. Bence sinemaya uyarlanması iyi olmuş.

Kitabın ana kahramanlarının eşcinselliğin sınırlarında bir arkadaşları var izlemine yaratan yazarın bunu açıkça ortaya koymaması kitabı daha gizemli bir hale sokmuş. Ve çevremizde fazla rastlamadığımız iki erkeğin aynı evi paylaşması ve bunu hayalleri olarak anlatmaları kitabı okurken bana ilginç geldi. Aynı kıza aşık olmaları ama bunu saklamadan birbirlerine itiraf etmeleri ve kıskanmamalarını nasıl güzel anlatılmış.

YAZAR VE KİTABA KOŞUT ÖZELLİKTE BAŞKA YAZARLAR VE KİTAPLAR .

Barış Bıçakçı'nın yazmış olduğu Bizim Büyük Çaresizliğimim kitabındaki kurguya benzer ancak anlatım farklılığı içeren bir kitap olan Briant Cretinon Stoessel in Üçlü (Duygusal Laboratuvar) ı okudum. Bir çok kişide bu konuda yazılmış çokça kitap olduğunu söyleyerek Barış Bıçakçı'yı eleştirmiş. Ancak ben açıkçası bu kurgu ile yazılmış çok kitap okumadım. Fakat "Üçlü" Barış Bıçakçı'nın kitabından oldukça farklı bir anlatım. Kısaca kitabı özetlersem,

ÜÇLÜ (Duygusal Bir Laboratuvar) Briant Cretinon Stoessel

Üçlü İmkansız olarak değerlendirilen farklı bir aile düzenini, bir erkekle iki biseksüel kadının ortak yaşamını masaya yatırıyor. Üçü de plastik sanatlarla ilgilenen Anne, Pauline ve Ernest, ideolojik olduğu kadar duygusal nedenlerle de bir "üçlü" oluşturmaya karar verirler. Alışlageldik "Fransız aile bahçesi" den farklı bir aşk beraberliğine yelken açarlar. Cinselliği, kıskançlığı, erotizmi ve başka her şeyi paylaştıkları yirmi yıllık beraberliklerinden iki de çocuk sahibi olurlar. Zaman zaman üzülseler de, daha çok , birbirlerini tamamlayıp , birbirlerine taparlar.

Anne, Pauline ve Ernest hiçbir şey gizlemeden, herhangi bir görüş ya da yaşam tarzını yayma, başkalarına dayatma, şaşamaz bir mutluluk tarifi verme çabasına girmeden dürüstçe hikayelerini anlatıyorlar. Üçlü, kadın-erkek değil, insan temelli bir aşkı ele alırken, bir yandan da kadınla erkeğin özdeş olmadığını, bir cinsin diğeri üzerinde tahakkümü olmaksızın da farklılıkların korunabileceğini gösteriyor. Ayrıca yine kahramanların ortak görüşüne göre, üçlü aşk daha fazla özen ve fedakarlık isteyen bir ilişki türü. Çünkü burada bir değil, iki kişi tarafından sevilme ve iki kişiyi sevmek söz konusu.

Bizim Büyük Çaresizliğimiz'de anlatılan aslında Üçlü de anlatılmak istenen konu ile aynı gibi duruyor. Ama Bıçakçı romanda tarafların yaşamlarını bu şekilde kurgulayamıyor bu biraz geleneksel yaşama bu kadar aykırı bir kitap yazmanın zorluğu olsa diye düşünüyorum. Ama bu sınırlarda kahramanları dolaştırıyor. Aslında açıkça anlatılmasa da Ender ile Çetin'in arzu ettikleri Üçlü'deki gibi bir yaşam olduğunu yazar bize hissettiriyor. Çünkü hayallerinde aynı kıza aşık olmak vardır.

Edebiyat toplumun bedenine kazınmış yapıları değiştirmek için uygun bir araç mıdır?

Buradan da aslında ÜÇLÜ den farklı bir anlatımla bize anlatmak istediklerini anlatmaya farklı

bir yol kullanarak gitmiş diyebiliriz. Şöyle Ki; yine alıntılarla Fereud'un "perde anı" kavramına gönderme yaparak perde anlatı ile mümkün denebilir. Burada bazıları naif veçocuksu Bıçakçı edebiyatının politik anlam yüklediği de düşünülebilir. Bengü Vahapoğlu barış Bıçakçı'nın bize bir hikaye anlatarak bir dramı perdeleme yaparak anlatmış olacağını söylüyor.

Barış Bıçakçı politik roman yazmaz ama politik yöntemle roman yazar demiştir.

Makbul erkek mitinin karşısına egemen erkek düzeninin hakimiyetindeki gündelik hayat içinde gezinen bu erkek tipi egemen erkeklığe ilişkin yerleşik kavramları sorgulamamıza imkan sağlayarak Bıçakçı'nın romanlarındaki politik örtünün bir uzantısını oluşturur.

Doğulu bir toplumun modernleşirken özünü kaybetme endişesini romana "kadınlaşma" "eril olamama" "çocuk kalma" endişesiyle beraber yansıdığını söylemek ya da bu kaygılarla ÜÇLÜ gibi açık yazamamak şeklinde yorumluyorum.

Batılı öncüllerinden fazlasıyla etkilenmiş görünüyor ama etkilenmeden de bu görüşte olamaz mı bunu da sorgulamak gerek.

mustafa sütlaş,

barış bıçakçı'nın daha önce yine okuma grubumuzda sinek ısırıklarının müellifi kitabını okumuştuk. onunla birlikte veciz sözler ve aramızdaki en kısa mesafe kitaplarını da daha sonra okumuştum. bizim büyük çaresizliğimiz yazarın okuduğum dördüncü kitabı.

bu kitabını okuduktan sonra da ona ve yazılarına dair yargım değişmedi.

metnin ilk dikkâtimi çeken yanının adının da ortaya koyduğu gibi "abartılı ve ağlak" bir metin olduğunu söylemeliyim. bu kadar yoğun olmasa da okuduğum diğer yapıtlarında da bu nitelik söz konusu. başka bir deyişle bu, aslında onun genel olarak sahip olduğu bir anlatım tarzı. tabii bunu doğrudan yapmıyor, içine kattığı çok sayıda lâf/sözcük oyunu ile maskeliyor. bu unsurlar o yapıya karşın kitabın kolay okunmasını sağlıyor. bu lâf/sözcük oyunları veciz sözler'de daha fazla olmak üzere diğer yapıtlarında da var. buradan yola çıkarak onun kendisini bir aforizma yazma zorunluluğu -belki de hastalığı- içinde hissettiğini düşündürüyor. çünkü seçtiği karakterler genellikle küçük ve sıradan insanlar. bu tür insanlar eğer biraz genel kültürler ve entellektüellikleri fazlaysa genel olarak büyük sözler söyleme isteği içinde olurlar. dolayısıyla bu da okura kötü gelmiyor, tersine daha çok benimsenmesi için bir gerekçe oluşturuyor.

bu duruma bir de yazar açısından yaklaşırsak, bunun da yazma konusunda sıkça kullanılan unsurlardan birisi olduğunu görebiliriz. çünkü edebiyatta hemen hemen daha önce söylenmemiş hiçbir şey yoktur ve edebiyatı edebiyat yapanın bu söylenenlerin nasıl söylendiği olunca, yazarların bu yolu kullanma kolaylığına gitmeleri de şaşırtıcı olmaz. az sözle çok şey söylemeye soyunmanın ve bunun için aforizma benzeri bazı kurmacalar yönelmenin yazarlık mesleğinin deformasyonlarından birisi olduğu öngörülebilir. barış bıçakçı'nın da anlatım özelliklerinden birisibin bu olması, bazı aforizmaları dile getirmeye yönelik bir konu seçimini ve kurguyu gündeme getirmesi de bana doğal geliyor. ama bu, okura eğlenceli gelmenin ötesinde pek fazla bir şey katmıyor.

bıçakçı'nın bu romanda seçtiği konu ilk bakışta bir "üçlü aşk" ilişkisi gibi görünüyor. iki yakın arkadaşın, ortak arkadaşlarından bir başkasının kız kardeşine yönelik aşkları (?) romanın konusunu oluşturuyor. konu iki insan (erkek?) arasındaki ilişki. bunun görünen ve derinde olan görünmeyen yanlarının irdelenmesinden oluşuyor. aslında bir tür "ifşa" noktasına varamayan bir itiraf teşebbüsü olarak da okumak ve değerlendirmek mümkün. çekingen bir şekilde ve öyle olmadığını açıklamak amacıyla söylenen bir cümlede geçen "eşcinsellik" olgusunu konuşmaya açmak isteyen, ama bunu değişik gerekçelerle yapamayan, dahası bu konuşmadan sonra bazı şeylerin aydınlanmasına, anlaşılmasına ve beki de değiştirilmesi ya da kabullenilmesine imkân vermeyen bir metin.

belirttiğim gibi bu hikâyeyi yaşayan ve biza aktaracak olan bıçakçı'nın roman kahramanları, hepimizin sıkça karşılaşacağı sıradan kişilerden seçilmiş. ancak bunların birer "kahraman" olmadıkları çok açık. evet post modern anlatının baskın olduğu 21. yüzyılda romanların içinde yapıp ettikleri anlatılan kişilerin birer "kahraman" olması gerekmiyor. dahası bu yapıttaki kişilerin pek çoğu kahramanın ötesinde bir "karakter" özelliğine bile sahip değil. yalnızca birer silüet, hattâ birer "karikatür" olarak karşımıza çıkıyor. bunlar da çoğunlukla da yaşam ve onun getirdikleri karşısında sadece tepki veren "pasifist" tipler, olayların ardından giden, sadece izlemekle yetinen, yaşamın karşısına çıkardığı her şeye zaman geçip gereğini yapamadıkları için de genellikle ah edip, ağlamaklı olan insanlar.

dolayısıyla romanı adını -bir kez daha- hak ettirecek bir konu ve kurguya sahip olduğunu söyleyebilirim.

yazarın bu konuyu ele alırken seçtiği anlatma yöntemi de asılı amacını gösteren bir seçim. yazar bu tarzı seçerek bir dialogu değil, bir momoloğu yani tek yanlı bir söyleyişi seçiyor ve metnini bir "mektup" olarak şekillendiriyor.

aslında mektup formu edebiyatın içinde çok önemli formlardan birisidir, dahası mektup pek çok anlatıda bir anlatım unsuru olarak sıkça kullanılan bir araçtır. mektup yazar ve okur açısından iki imkânı gündeme getirir:

ilki muhatabının araya girme olasılığı olmadığı için kişinin kendisini engellenmeden ket vurulmadan içinden geçenleri düşündüklerini ve aktarmak istediklerini toplu olarak dile getirmesine imkân tanır.

ikincisi ise yazanın bunu yazma amacına bağlı olarak reel (olan biten anlamındaki) gerçekliği doğrudan ifade etmeyi sağlar. burada önemli bir unsur vardır: mektubun muhatabına ulaşip ulaşmaması olasılığı. eğer ulaşmayacağı önceden kesinse bu koşulda yazan sadece tek yanlı (aynı zamanda öznel) bir iç dökmeyi gündeme getirir. tabî bu da yine yazanın içtenliğine bağlı bir durumdur. bu olmazsa bir iletişim fırsatı yaratan mektup karşılıklı birbirini anlama ve anlaşma fırsatı sağlamaz.

yazar (ender) burada mektubu yakın arkadaşı çetin'e yönelerek yazıyor ama ona yollayıp yollamadığını, yani çetin'in bunu okuyup okumadığını bilmiyoruz. bunun yerine yazar (barış bıçakçı) kendi kimliğiyle bu mektubu bir yapıta dönüştürüyor ve okura yönlendiriyor. daha doğrudan söylersek, okur burada aslında çetin'e söylenenlerin bir "dolayımıcısı" konumuna konuluyor. peki okur bunu neden yapıyor? bunu biliyor ve istiyor mu? hayır! okur bir roman okuduğunu düşünüyor ve nöyle bir görevi olduğunu bilmiyor. ama okudukça bu görev ortaya çıkıyor ve okurun, ender'in "ne"liğini anlama ve yaptığını (ya da yapmadığını) değerlendirmeye başlıyor. barış bıçakçı'nın ve ender'in de gereksinimi aslında bu. ikisi de bu anlama hâinden yola çıkarak onların "ne"liğini onaylatma ya da eleştirme durumunda olacak. bence ikisinin de talebi bu ikilemin ilk tarafında somutlaşıyor. yani ikisi de kendilerini "onaylatma" gereksinimiyle bunu yapıyorlar. bunun nedenine gelince bunun da metindeki ifadelerden yola çıkarak "eşcinsellik gerçeği"nin reddedilmesi olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

arzu üçgeni

dolayısıyla ender-çetin, barış bıçakçı ve okur arasındaki bu üçlü ilişki aslında rene girard'ın bir edebi ifade yöntemi olarak tanımladığı "arzu üçgeni"nin tipik bir örneği olarak değerlendirilebilir. ancak, buradaki "arzu"nun doğru tanımlanması gerekir: arzu "homoseksüellik" olgusunun reddini sağlamak, yapılanın ahlâki ve etik nedenlerle bir aşktan vazgeçilebileceğini onaylatmaktır.

girard'ın arzu üçgen'i aslında romanda bir kez daha ve içerde anlatılan konu bağlamında da kullanılıyor. bunun da taraflarının ikisi yine ender ve çetin. üçüncüsü yani tamamlayıcı ise "nihal".

burada nihâl de bir dolayımlayıcı. aslında ender'in (anlatıcı-yazan olduğu için) çetin'e yönelik aşkının olumsuzlama üzerinden ifadesinin bir aracı konumunda.

ender nihâl'e "âşık olduğunu" göstererek, hem kendisine, hem de çetin'e aslında eşcinsel olmadığını göstermiş olacak. ama aslında nihâl'e değil çetin'e âşık olduğunu çok iyi biliyor ve ancak bunu çetin'e ifade edemediği / edemeyeceği için nihâl'i arzusunun bir dolayımlayıcısı konumuna getiriyor.

burada kafasındaki bir başka sorunu da görünür kılıyor: o da aslında çetin'in nihâl'e âşık olma ihtimâli ve belki de gerçeği. eğer bu gerçeklik ise, işte o zaman ender'in dolayısıyla çetin'in de çaresizliği söz konusu ve kesinleşmiş bir hâl olacak. oysa bana göre bu çaresizlik sadece ender'in durumunu ifade eden bir gerçeklik.

burada "biz" öznesi, bir doğrulanma gereksiniminden ve tarafı çoğullaştırarak bir tür destek arama tavrını oluşturuyor. ender'in daha önceki ilişkileri de aslında bu durumu "gelenek, görenek kuralları ya da ahlâki kaygılar"ı öne çıkararak örtme, gizleme imkânı veren nitelikte. sevgi'nin eşi hapisnede olan bir kadın olması o ilişkinin devam etmemesinin nedeni. diğerlerinde de gençlik, duyguların derin olmaması vb. bir uygunsuzluk hâli her zaman söz konusu. bunların hepsi de bence ender'in kendisini bile iknâ edemeyen bahaneler. ama bu bahaneler aynı zamanda onun çetin'e olan aşkını doğrudan ve açık seçik ifade etmesini de engelleyn şeyler.

romanda ironinin kullanılış biçimi altı çizilmesi gereken bir diğer olgu. ayrıca dilin yumuşaklığına karşın eriliğin baskın olduğunu da vurgulamak gerekir. bunun da ender'deki kırıklığın görünür olmamasını sağlayan bir başka yan olduğunu söylemek de mümkün.

karakterlerin işlenmesi bakımından nihâl'in de bir insan, genç bir insan olarak yeterince derinliğine ve çok yönlü çizilmediğini söyleyebilirsiniz. bora ile ilişkisi, ondan hamile kalması ve buna yönelik bulduğu çözümü uygulaması gibi süreçlerde aslında çok da çatışmalı ve çok yönlü düşüncelerin söz konusu olduğu durumların yeterince tartışılmaması, (örneğin babasının arkadaşının anlatıldığı bölümlere kıyasla daha yüzeysel ifadesi) bu noktada nihâlin rolünün de âşık olunan bir "arzu nesnesi" olmadığını gösteriyor.

sonuç olarak okurken aklıma gelen daha önce okuduğum iki kitabı düşündüğümde, bu kitabın da insan olarak kahramanların, yetersizlik, yeteneksizlik, kararsızlık, eylem ve edimlerindeki pasifizm, çıkmama, çıkaramama (belki de "kebazet) hâlini anlatan bir "yerel edebiyat" örneği olduğunu söyleyebilirim. burada yerellik "ankaralılık ve ankara'ya hayranlık" özellikle kullanılan unsurlardan birisi olduğunu vurgulamalıyım. bu da bence romanın çok satmasının nedenlerinden birisi. barış bıçakçı ve dönemdaşı başka yazarlarla birlikte, istanbul'un edebiyat odası olmasının karşısında muhalif bir duruş sergilemek için oluşturdukları "ankaralı erkek yazarlar" diye nitelendirilen bir grubun üyesi olarak bunu özellikle yapıyorlar. bıçakçı'nın belki de bu romanda yaptığı şey aslımızı ortaya koymak ve muhtemelen de bizimle dalgasını geçmek.

sevgili nuray'a seçimi nedeniyle teşekkür ediyorum.

Sema Çamlı,

Barış Bıçakçı yi ilk kez okudum. Çok güzel, akıcı bir anlatımı var,kolay okunuyor.

Romanın arka planındaki Ankara,benim bıraktığım yıllara yakın bir Ankara...Onbir yıl yaşadım ama kediseverler sokağını öğrenememisim.Yenisehir de bir öğle vaktindeki kadar beğenmesem de Ankara anılarımı canlandırdı.

Yakın bir arkadaşlık, sıkı bir dostluk hikayesi mi,bir aşk hikâyesi mi?Aslında yazarın kendi yorumunu merak ettim ama bulamadım.

"Şimdi kuşlar bizi nasıl görüyordur"cümlesinin alındığı "Birdy"filmini izledim.Filmdeki dostluk

öyküsünün eşcinselliğin sınırlarında dolasmadığını düşünüyorum .Bizim büyük çaresizliğimiz in kahramanları, eşcinselliğin kendi koydukları sınırlarında dolaniyorlar,bazen sınıra değip bazen geri çekilerek.İlişkiler için gerçekten bir sınır var mı?

Cinsiyetler de toplumsal cinsiyet de soylemsel olarak toplum _iktidar tarafından kurulduğu için sınırları bilinçsizce bizler çiziyoruz.

Kitabı çok beğendim.Secimi için sevgili Nuray a çok teşekkür ederim.

Sema Demirsoy,

Kitap ismi çok iyi seçilmiş.Okurun kendi çaresizliğini sorgulamaya da götürebiliyor. Kapak resmi de huzur verici.

Aşk ve dostluk anısını öldürmemek için edebî yönü kuvvetli erkek kahramanın yazdığı mektup kendi benliğini onarabilir mi? Zor.

Eşcinsel, melankolik kahramanlar manevi hayat vizyonlarını geliştirememiş,ruhsal olgunluğa erişememiş ve yaşadıkları ölüm travmasının tedirginliğinde günlük yaşamlarına genç ve güzel saf bir kıızı da dahil ediyorlar.Emanet olunca da görüntüde abi- kızkardeş gibi.Aynı kıza aşık olma fantezisine de sahipler ve zihinlerinde ölümü kovup ıstırap mekanizmasının yerine aşklarını koyuyorlar.Erkekler acı çekerken kız da dış dünyanın sorunlarıyla büyüyor.

Asıl çaresizlik erkeklerin büyürken çocuk seslerini duyamamaları hayata katılamamaları.

Bu romanda kurmaca edebiyatta beklenen zengin imgelem dünyası ve üslubunu bulamayınca eksik kaldı bende.Eserden sonra hissedeceğim büyü yoktu. Oğuz Atay'da okuduğum ironiyi de yakalayamadım Barış Bıçakçı'da.

Sinek Isiriklarının Müellifi kitabı da didaktik geldi.

Figen Uyguner,

İki çocukluk arkadaşı arasındaki "erkek" dostluğunun hikayesi. Aşk ile arkadaşlık arasındaki bu ilişki hayatın merkezine oturtulmuş ve diğer ilişkiler buna tabi halde yaşanıyor. Öyle ki aynı kadına aşık olmak bu ilişkiyi besleyen bir unsur halinde. Erkek karakterler toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında daha esnek olsalar da özellikle kadınlara bakışları ve yaklaşımları konusunda çok da farklı değiller. Nihal özelinde bakarsak Çetin Nihal'i koruyup kolluyor, Ender ise onu işlenecek mermer olarak görüp onu şekillendirmeye çalışıyor. Nihal karakteri de daha çok yine bu iki erkeğin durumuna bakışına ve dünyasına göre konumlanmış.

Önceki aşklarına bakışları da erkek dünyasını yansıtıyor. Kadınlardan etkilenmiş olmalarını eksiklikleri olarak birbirlerinin yüzüne çarparlarken bir yandan da bu gerçekliği okura gösteriyorlar.

Toplumsal cinsiyet rolleri dışına taşan, kendilerine özgü hallerini gösterebildikleri hayatlarını aynı eve sığınarak hem korumaya hem de yaşamaya çalışıyorlar. Bu dünya onların hem özgürlük hem tutsaklık alanı. Bu dünyada aşık da olsalar kadınların yeri yok. Nihal'in odasına konulan langirt masası tekrar ikili dünyalarını besliyor.

Toplumun insanı tek tiplendiren beklentilerine uyum sağlamayı ve büyüdükçe yılların insanı yavaş yavaş kalıplara sokmasını kabullenemeyen karakterlerimiz kendi dünyalarını kurmaya çalışsalar da bu kalıplardan kurtulamıyorlar. O yüzden kendilerini de alabildiğine eleştirip tartışıyorlar. Fakat artık sesleri çocuk sesleri arasında değil ve asıl çaresizlik, ne yaparsan yap bilindik kalıplara bir şekilde uyuyor olmak. Sessiz de kalsalar, kaçmaya da çalışsalar kendi kimlikleri ile var olmadıkları sürece bu belirsizlik, huzursuzluk ve tedirginlik hallerinden kurtulamıyorlar.

Nazife Şahin,

Herkes Herkesle Dost /Sessizce Geçen Günler, Mevsimler

Ender'in ve Çetin'in dostluklarının hikayesi ve hayatlarına orta yaşlarında aşk katan Nihal'in hikayesi, Ankara'nın karlı bir kış gününde başlayan, sessizce geçen günlerinin hikayesidir.

Herkes herkesle dosttur, arkadaşdır. Anneler, babalar, abiler sevilir. Dayanışma esastır. Arkadaşlar birbirini gözetir. Annesi babası ölen bir çocuk Çetin sevgiyle, şımartılarak büyütülür. Bu dünyanın en çok ihtiyaçları sevilir ve vefa duygusunun peşinden koşulur. Aynı kaderi paylaşan Nihal onlarla yaşamaya başlar.

Acılar sessizce yaşanır. İnsanlar " ...acının belli bir anında donmuş gibi bekler..." , acının tortusu bir şarkının hartırılmasıyla, gece apartmandan gelen çığlıkları duyunca ortaya çıkar. İnsan başkalarının acısını, kendi acısına dönüştürür.

"Hayatın gücü tekrarın gücüdür. Günlerin, ayların, mevsimlerinin gücüdür. Tabii bir de şiirin." Karlı bir kış günü hep beraber Denizciler Caddesi'ne kadar yürünen o gün yenilen yemek, Gençlik Parkı'nda içilen çay ve sinemaya gidildikten sonra ortak yaşamın ritüelleri başlar."Henüz aşkın kenar çizgileriyle belirginleşmemiş günler"de, beraber pişirilen yemekler, seyredilen filmler başlar. Sonra bekleyiş ve aşk. Çetin'in "Sen yine kendini sevdin. Bense onu sevdim." dediği.

Geçmiş günlerin ve aşkların hatıraları eşliğinde bahar "..eksik yanları ve hiç tamamlanmayacak şeyleri hatırlatarak gelir.." , fesleğen, sardunya dikilir. Yaza mutlu girilir. Fesleğenler büyür, sardunyalar saksılarını sever. Gündelik hayat kendi şiirinde sessizce akar. Nihal'li ve Nihal'siz günler. Sonra kış gelir. Sonra her şey biter. Başlayan ve biten şeyler Ender'e ölümlü olduğunu hatırlatır.

Nihal gidecektir. Radyo da bir Neşet Ertaş türküsü çalırken; " Kalpten kalbe bir yol vardır görülmez."

Ve bir Çehov cümlesi gibi; "...içimizden aktığını hissediyor musun hayatın ve Nihal'in? Bu akışın devam etmesi için yaşıyoruz. Yaşıyoruz. Belki artık yokuş aşağı. Sahip olduklarımızı, en başta da o baş döndürücü, o hoş yüksekliği kaybederek ama yaşıyoruz." der, Ender. Bizim büyük çaresizliğimiz de " yorucu günler, uzun geceler boyunca" yaşamak, yaşamaktır.

Rezan Turhan,

Bu güne kadar konuştuğumuz romanlardan daha farklı bir konusu olan bir roman. Seçimin için teşekkürler Nuray. Ayrıca gönderdiğin iletiler de bakış açımızı zenginleştirdi.

Romanı bitirdiğimde; bir cümle ile özetlersem ne derdim acaba? Sorusunu sordum. Açıkçası işin biraz da kolayına kaçarak "Gerçek dostluk yolunda, aşk ile sınav vermek" demiştim. Romana, iletilerin ışığında tekrar bakınca, sezdirilen farklı temaların da olduğunu fark ettim.

Bunlardan birini romanın 82. Sayfasından bir alıntı ile açıklamak istiyorum.

"İkimizin de baş tacı ettiği filmi, "Eşcinselliğin sınırlarında dolaşan bir dostluğun hikâyesi" biçiminde yorumlayan sinema eleştirmeni beyefendi, ikimizin sonunda, en sonunda haritada bir nokta olduğumuzu görse ne derdi acaba? Bizim bu aşk hallerimize, on yedi yıl boyunca hayatımızı birbirimizi daha fazla göreceğimize düzenleyişimize ne derdi acaba? Eşcinselliğin kordon boyunda dolaştığımızı mı söylerdi? O güzel filme berbat tanımlananın canımı sıkan tarafı şu: Sınır var mı? İlişkiler için gerçekten bir sınır var mı? Varsa da ikinci sınıf sinema eleştirmelerinin göremeyeceği bir sınır mı bu? İNSAN SEVERKEN BASİT SINIFLANDIRMALARIN SINIRLARINI DEĞİL KENDİ SINIRLARINI GÖRÜR, KENDİ SINIRLARINDA DOLAŞIRŞ, KENDİ SINIRLARINA DEĞER.

Yine 45. sayfada Nihal'ı de içine alan ve yukarıda ki düşünceyi destekleyen bir paragrafta da

insanlar arasındaki ilişkiyi anlatıyor; “Kalemi eline alıp iki insanı birbirine götüren yolu bulmaya çalışan biri, tek bir çizgi çizmeyi beklerken karalamayı andıran biri resim çizer. İki insanı birbirine götüren sayısız yol vardır.”

Severken kendi sınırlarını görmek, sınıflandırmalara karşı duruş sergilemek, dünyada, özellikle ülkemizde, durumu sorgulamamızı da göz ardı etmemek gerekiyor.

Romanda üç kuşağa bakış açısı da yer alıyor. İlk kuşakta da yine dostluk, ölümüne aşk ve değişime de değiniliyor. İkinci kuşağın bitiremediği aşk ve dostluk... Son kuşakta ise aşkı anlatan sözlerden çok bir hüzne rastladık, Nihal’in göz yaşlarına...

Romanın finalinde yine kendimi (yaş alanları) gördüm. Langırtla süren dostluk ve birlikte yaşlanmayı anlatan güzel sonuç.

Emel Kadör,

Ankara’da aynı mahallede yaşayan aynı okullara, giden üç yakın arkadaş Çetin, Ender ve Fikret. Çetin sekiz yaşındayken annesini babasını bir trafik kazasında kaybeder ve kendinden büyük ağabeyi ile yaşamaya başlar. Anne babasının daha özgür bıraktığı kitap kurdu Ender ile önce birbirlerini itserler de sonra kopmaz bağlar oluşur aralarında.

Annesi öldükten sonra babası yeniden evlenen Fikret’in kız kardeşi Nihal’in doğumuna üçü de tanıklık eder.

Ender, Çetin, ve Fikret çocukluk ve lise yıllarını çok sıkı dostluk çemberi içinde geçirirler. Özellikle Çetin ve Ender arasında daha yoğun yaşanan bu sevgiyi merkezine alıyor, Bizim büyük Çaresizliğimiz romanı.

Çetin üniversiteyi İstanbul’da okuyor; orada ve yurt dışında uzun yıllar yaşıyor. Sonra toparlanıp Ankara’dan hiç ayrılmayan, evinde çalışan çevirmen Ender’in yanına taşınıyor.

Fikret ise Amerika’da sürdürüyor hayatını. İzne geldiğinin haftasında üvey anne ve babasını trafik kazasında kaybedince, üniversiteye devam eden kız kardeşi Nihal’i iki arkadaşına teslim edip Amerika’ya dönüyor.

İkili yaşamlarını Nihal’e göre düzenleyen Çetin ve Ender, koruyan, kollayan iki ebeveyn dönüşürken içlerinde kıyameti duyumsuyor, Nihal’ e aşık oluyorlar.

Roman Ender’in Çetin’e yazdığı satırlarla ilerliyor. Çocuklukları, ergenlikleri, sınıf arkadaşlıkları, ödev yapmaları, alışverişleri, yemek pişirme ritüelleri, ev yaşamları, kızlarla ilişkileri, ilk deneyimleri, zaafaları, zenginlikleri, büyüme sancıları hepsini böylece öğreniyoruz.

İki arkadaşın, Çetin ile Ender’in çocukluktan başlayan ve hiç kopmayan; kimseyle, hiçbir kadın ya da erkekle kuramadıkları dostluklarının, aşklarının, duygudaşlıklarının hikayesini anlatıyor roman.

“Seninle ben Çetin, gücümüzü, güzelliğimizi; küçük yaşantıları sabırla tekrar etmekten alıyoruz. Hayat tekrardan ibarettir. Hayatın gücü tekrarıdır.” diyor Ender. Yaşamları da küçük tekrarlardır, tekraralara kattıkları kişisel lezzetleridir ki onları özel kılar. Yaşadıkları, kısa uzun beraberliklerinin hiçbirinde tam olarak mutlu olamazlar. Bütünleşemezler kimseyle. Çünkü birbirinde tamlanan iki kişidir onlar.

Kitabın 82. sayfasında bu durumun gölgeli sözlerle anlamlandırılmasına da yazar şu sözleriyle karşılık veriyor yine Ender’in ağzından: “Kahramanlarından birinin, otoparktan bir türlü çıkamayan bir otomobilin içindeyken, arkadaşına ‘Şimdi kuşlar bizi nasıl görüyordur dersin Al?’ diye sorduğu, ikimizin de baştaçı ettiği filmi;“Eşcinselliğin sınırında dolaşan bir dostluk hikayesi.” biçiminde yorumlayan sinema eleştirmeni beyefendi, ikimizin sonunda, haritada bir nokta olduğumuzu görse ne derdi acaba? Bizim bu aşık hallerimize, on yedi yıl boyunca hayatımızı birbirimizi daha fazla

görecek biçimde düzenleyişimize ne derdi? Eşcinselliğin kordon boyunda dolaştığımızı mı söylerdi? O güzel filme ilişkin berbat tanımlamanın canımı sıkan tarafı şu: Sınır var mı? ilişkiler için gerçekten bir sınır var mı? Varsa da ikinci sınıf sinema eleştirmenlerinin göremeyeceği bir sınır bu. İnsan severken basit sınırlandırmaların sınırlarını değil kendi sınırlarını görür, kendi sınırlarında dolaşır, kendi sınırlarına değer. Benim bildiğim tek sınır bu.”

Yazarın söylemek istediği tam da bu. Kitabına gelecek olası eleştirileri de önceleyerek bir yanıt vermiş Barış Bıçakçı, kendinizi yormayın boşuna dercesine...

Sevgide, dostlukta, aşta sınırlar... Kimlere, neye, nelere göre bu sınırlar? Uygulaması, yaşanmasının sınırı nereye kadar? Duyguları, bunları gözeterek giydirdiğinizde özünü ne kadar koruyabilir ki sevgi? Bu sınırlara bir de kişilerin hırslarıyla, konularıyla, düşleriyle ilgili hesaplar girdiğinde oluşan durumlar, yıkımlar...

Sosyal genlerle getirilenleri yenmek fizyolojik genlerle gelenleri yenmekten daha zor çünkü...

Bizim Büyük Çaresizliğimiz, insanın korumak istediği saf duygularının çaresizliği. Çetin'in Ender'in değil aslında hepimizin de çaresizliğine bir gönderme kitap. Kendini var etmenin önündeki tüm sınırlara bir karşı söylem.

Çocukluğa, çocukluğun naifliğini yitirmeden yaşamaya, aşka da bir güzelleme bir anlamda.

Karşısında biri varmış gibi, arkadaşınla konuşur gibi anlatımıyla kitap çok rahat okunuyor. İçimizden biri, bizden biri, komşumuz, tanıdığımız, yakınımız biri gibi kahramanları romanın. Yan dairede, karşı apartmanda oturan kendi hallerinde okullarına, işlerine, gidip gelen çocuklar, gençler, kadınlar, erkekler. Seviyoruz onları. Selamlaşıyoruz, üç beş cümle ediyoruz kimi zaman.

Sevmeyenleri de var onların. Onlara nedenini bilmediği öfkeler duyan, onlara sinir olan nedensiz. Fırsat buldukça iğneli sözler edenler de var. Kitapta söz edilen film eleştirmenleri gibi komşular da var...Ne olursa olsun sevginin ve saflığın yanında durarak insanlaşalım.

Akıcı anlatımı, içten kişiler yaratması, mekansal özellikleri kurguya ustaca yerleştirmesi ile Barış Bıçakçı'nın Bizim Büyük Çaresizliğimiz romanını severek okudum. Kendine özgü tarzı ile Bıçakçı edebiyatımızın başarılı bir kalemi. Rahatlıkla önerilebilecek eserler yazıyor. Yolu açık olsun.

Sevgi Çifter,

Bizim Büyük Çaresizliğimiz'i kitabından önce filmi ile tanıdım. Gümüşlük okumaları için, kitabını ve kitap ile yazar hakkındaki değerlendirmeleri okuduktan sonra bir kez daha izledim ve tabii ki yıllar önce bana geçen; aynı kıza âşık olan iki arkadaş teması, bu kez suya atılan taş gibi yayılarak genişledi, birçok şeyi daha içine aldı.

2004 yılında okuruyla buluşan Bizim Büyük Çaresizliğimiz de, Seyfi Teoman tarafından 2011 yılında filme çekilmesinin ardından, Ekim ayında incelediğimiz Anayurt Oteli gibi tanınır olmuş. En azından benim için öyle. Barış Bıçakçı'nın dördüncü kitabı olan Bizim Büyük Çaresizliğimiz'de, Ender ve Çetin'in (ve Nihal'in) hikâyesini; Ender'in Çetin'e yazdığı uzun mektuptan öğreniyoruz.

Ortaokul yıllarından itibaren aralarında güçlü bağ oluşan Ender ve Çetin, yıllar sonra en büyük çocukluk hayallerinden biri olan aynı evde birlikte yaşamayı hayata geçiren orta yaşlarını süren iki erkek. İki erkeğin toplumca kabul edilen kurallar, toplumun dayattığı normlar dışında bir yaşam sürmeleri, kitapta en dikkati çeken unsur. Kitap hakkında yazılan birçok metinde de değerlendirmelerin bu olgu üzerinde yoğunlaştığını gördüm. Bir de çocukluğa özlem var tabii göz ardı edilmemesi gereken. Geride kalmış ama tam olarak vedalaşılammış hatta vedalaşılmak istenmeyen, güzel anıları süsleyen; baskıcı, ataerkil kurallara uymayı reddeden bir çocukluğa

özlem. Büyük çaresizliğin ‘Sesimizin dışarıdaki çocuk seslerinin arasında olmayışydı,’(Sy.102) sözleriyle dile getirildiği bir özlem. Öyle bir özlem ki bu, Ender ve Çetin’in orta yaşlarında, birlikte aynı evde yaşamalarına rağmen onları terk etmemiş. Öyle olmasa aynı kıza âşık olan iki çocuğun masumiyetini, saflığını taşıyabilirler miydi hiç.

Çetin’in anne babasını trafik kazasında yitirmesinin ardından iki çocuğun arasında başlayan dostluk; araya uzun mesafeler girmesine rağmen, özlemi artırarak büyüyor ve nihayetinde ‘kentlerinden’ çeşitli nedenlerle ayrılmak zorunda kalan Çetin’in, arabanın bagajına sığdırabildiği kadar eşyayla Ankara’ya dönmesi ve çocukluk hayallerinden en büyüğünün gerçekleşmesiyle doruk noktasına ulaşıyor. İki erkek çocuk, aynı evde yaşamayı neden en büyük hayal olarak önlerine koyar?

Kitapta geçen şu bölüm bence bu sorunun yanıtı gibi:

-Kahramanlarından birinin, otoparktan bir türlü çıkamayan bir otomobilin içindeyken, arkasına “Şimdi kuşlar bizi nasıl görüyordur dersin Al?” diye sorduğu, ikimizin de baş tacı ettiği filmi, "Eşcinselliğin sınırında dolaşan bir dostluğun hikâyesi" biçiminde yorumlayan sinema eleştirmeni beyefendi, ikimizin sonunda, en sonunda, haritada bir nokta olduğumuzu görse ne derdi acaba? Bizim bu âşık hallerimize, on yedi yıl boyunca hayatımızı birbirimizi daha fazla göreceğiz biçimde düzenleyişimize ne derdi? Eşcinselliğin kordon boyunda dolaştığımızı mı söylerdiler? O güzel filme ilişkin berbat tanımlamanın canımı sıkan tarafı şu: Sınır var mı? İlişkiler için gerçekten bir sınır var mı? Varsa da ikinci sınıf sinema eleştirmenlerinin göremeyeceği bir sınır bu. İnsan severken basit sınıflandırmaların sınırlarını değil kendi sınırlarını görür, kendi sınırlarında dolaşır, kendi sınırlarına değer. Benim bildiğim tek sınır bu. - (Sy. 82-83).

Kendi sınırlarını bilmek yaşamın bütününde en belirleyici nokta bence de. Ender’in bu sözlerini okuyunca, insanın sadece severken değil, sevmezken bile kendi sınırlarını bilebilmesinin ne büyük erdem olduğunu düşündüm.

Ender’in sakince –ki bu anlatım şeklini sevdim- anlatımıyla, Ender ile Çetin’in hikâyesini aktaran Bizim Büyük Çaresizliğimiz; bir rutine oturttukları yaşamlarına Nihal’in girmesiyle Ender ve Çetin’in kendilerini sorguladıkları zaman dilimini kapsıyor. Yazar, Ender’in Çetin’e yazdığı uzun mektupta bu zaman dilimini çocukluklarını da içine alarak aktarıyor okura. Ben anlatıcı ile ilerleyen romanda Ender sık sık, ‘Çetin sen’ diye seslenerek karşısındaki kişinin Çetin olduğuna dikkat çekiyor. Zaman zaman da yazar olarak araya giriyor anlatıcı ve okura sesleniyor Çetin diyerek. “Çetin burayı anlamadıysan bir daha oku lütfen!- Çetin sen de bir zahmet sözlüğe bak!” Yazdıklarının altını bu uyarma sözleri ile çiziyor, adeta, iyice okumadan geçmeyin demek istiyor yazar. Ben anlatıcı (Ender) çoğu kez, Çetin’in aklından geçenleri, rüyasını, yapabileceklerini, olabilecekleri de biliyor ve tanrısal ben anlatıcı gibi oluyor. Hikâye içinde hikâye anlatım şeklini de Eşref beyin anlatılarında görüyoruz. Eşref bey anlatmaya başlayınca hikâye birden başka bir havaya bürünüyor; Ender, Çetin ve Nihal’den uzaklaşıyoruz istemeden.

Anlatı boyunca yaşanan zaman diliminin üzerinden 2 yıl geçtiğini anlıyoruz ama ne oldu da Ender bunları Çetin’e anlatma gereksinimi duydu, bunu çözemiyoruz. Belki de ben çözemedim. Bir şeyler olmalı dedim, Çetin’le Ender ayrıldı mı, Çetin yine uzaklara mı gitti? Bu sorular yanıtsız kaldı bende.

Okuduğumu romanlarda adı geçen kitaplar, şarkılar, mekanlar ve yeni kelimeler hep ilgimi çekmiştir ve mutlaka izlerini sürmüşümdür. Burada da ‘çekirdek içlemek’ dikkatimi çekti. Ankara yöresinde mi kullanılıyor diye araştırdım, bulamadım. Sadece Oktay Rifat’ın;

‘Koca bir yazı çekirdek içleyerek

sinemalarda geçirdim.

taban teptim sokaklarda

tırnak yedim uyudum,..’ dizelerinde rastladım çekirdek içlemeye’ye.

Bizim Büyük Çaresizliğimiz bir erkek hikâyesi. Bunu Ender’in sözlerinden, Ender’in anlatımıyla Çetin’in sözlerinden, ikisinin de kadınları arzu nesnesi olarak görmelerinden, genel anlamda ilişki kurdukları kadınları dile getirişlerinden anlıyoruz. Her ne kadar yaşamlarına bodoslama giren Nihal’i ayrı bir konuma yerleştirseler de durum böyle. Ama mademki Nihal de bir şekilde yaşamlarında, Nihal’in daha fazla söz söylemesini isterdim. Sözü söyleyen değil, söz verilen kişi konumunda romanda Nihal. Hatta bunun altı bile çizilmiş. Ender Nihal’i yerinden kaldırarak kendi koltuğuna oturtuyor ve şimdi sen konuşacaksın ben dinleyeceğim, diyor. Nihal de ortaokul sıralarında kendinden büyük bir gence kitaplar aracılığıyla duyduğu ilk aşkını anlatıyor Ender’e, Ender’in kitaplarla dolu odasında. Yani Ender’i Ender’e anlatıyor, Ender mutlu oluyor. Yoksa erkek egosunun görünürlüğü mü demem gerekir.

Kitap bitince, Ender’in Çetin’e bunları neden anlatma gereği duyduğu sorusunun yanıtı kadar Nihal’in yaşadığı travma sonrasındaki duygu ve düşünceleri ile iki erkek hakkındaki düşüncelerini de çok merak ettim açıkçası.

Seyfi Teoman’ın çektiği film, kitap okumadan izlenmemeli diye düşünüyorum. Romandaki Ender’in naif anlatımını bulamadım filmde. Duygular ve düşünceler gündelik hayatın akışının içinde biraz sertleşmiş, argolaşmıştı sanki. Nihal biraz daha görünür geldi bana romana göre filmde. Romanın tümünü filme sığdırmak mümkün değil biliyorum ama Eşref Bey güzel hikâyeleriyle filmde de yer almalıydı diye düşündüm bir de... (20.11.2021/ Cumartesi)

Nuray Turhan,

Cetin ve Ender’in kendilerini güvende ve iyi hissetmek için kurdukları alana giren Nihal bu iki arkadaşın hayatını derinden sarsıyor

Toplumunilmekilmek ördüğü ve kendi çıkarı için oluşturduğu normlarına göre yaşamak zorunda kalan ve bedenlerinin sesini dinlemeyi red eden belki de korkan bu iki arkadaş Nihal’in acılarıyla başetmesini ve büyümesini tanıklık ederken kendi yaşlanmışlıkları ile de yüzleşiyorlar. Geçip giden zaman ve yaşanamamışlıklar onların büyük çaresizlikleri oluyor. Barış Bıcağcı’nın bu kitabı belki çoğumuzun açmazlarını ve caresizliğini dile getiriyor ama bunu sakın bir şekilde kırmadan, dökmeden yapıyor.

Hüzünlü ama aynı zamanda açıkyüreklilikle yazılan bu kitap seçimi için Nuray’a teşekkür ediyorum.20.11.2021

Aysel Sayın,

Çocukluk anıları, geçmişe özlem, aşk, kıskançlık, arkadaşlık, dostluk, çaresizlik, Ankara... Bir roman kurgusu içinde anlamı derin tümcelerle oldukça sade anlatılmış. Romanda birçok cümle, bende tekrar anımsama ve üzerinde düşünme isteği uyandırdı. Bir de Ankara’yı tanımayan, deniz kenarlarını seven biri olarak Ankara’ya az da olsa yakınlık hissettirdi.

Dış dünyayla ilişkileri oldukça sınırlı çocukluk arkadaşı Çetin ve Ender birbirlerine çok bağlı, iyi anlaşılan iki arkadaş. Sanki dış dünyadan ve zamandan soyutlanmışlar kendilerini. Başlangıçta olgun yaşta olduklarının da farkında değiller. Karı koca gibi bir yaşam biçimleri var, çok yakınlar. Bu orta yaşlı iki erkek öyle yakınlar ki romanın başında bi-seksüel de olabilirler, diye düşündüm. Nihal’in hayatlarına girmesiyle sorumluluk alırlar, ebeveyn olurlar, olgunluklarının farkına varırlar. Kendilerine emanet edilen Nihal, bu iki arkadaş birbirlere daha da kenetler. Bir anda yıllar öncesinde hayal ettikleri gibi aynı kadına yani Nihal’e âşık olurlar. İki derin dost, Nihal’e duyulan aşk, aşkın imkansızlığı ... Bu aşk neden imkansız bunu düşünmek gerek. Romanın önümüze

koyduğu mesele bu: İki arkadaşın kendilerine emanet edilen aynı kıza aşık olmaları mı? Yaş farkı mı? Büyük çaresizlikleri dışarıda oynayan çocuklardan olamamak mı?

“Bizim büyük çaresizliğimiz Nihal’e âşık olmamız değil, sesimizin dışarıdaki çocuk sesleri arasında olmayışı. Asıl çaresizlik buydu”

İki arkadaşın aşkının yaş farklılığı yüzünden imkansızlığı: Çaresizlik. Ruh-beden çatışması yaşıyorlar bence.

Roman, Ender’in dilinden dostu Çetin’e içtenlikle yazılmış bir mektup. Adeta içtenliğin, dostluğun bir mektubu. Bu mektup dili oluşturulurken çoğunlukla geçmişe dair anımsatmalar doğal olarak hikaye birleşik zamanla (başarmıştık,şaşırmıştık...) yapılmış.

“Seninle konuşmanın özel grameri: Hemen hemen her cümle 'hatırlıyor musun' sorusuyla biter, ortak geçmişimizin g’si büyük yazılır, eylemlerimizin kipi daima güzel geçmiş zamandır ve Çetin ile Ender’i birbirine bağlayan bağlaçlar saymakla bitmez.”

Kitap; yaşama, ilişkilere, aşka... ilişkin, üzerinde düşünülüp konuşulması gereken güzel, etkileyici değerlendirmeler sunuyor. Beni etkileyen bu cümlelerden birkaç örnek vermek istiyorum:

"Düşünsene Salih! " diyordu Reşit Bey, "Ne çok kadın ve erkek yaşadığıyla yetiniyor. Karı koca ol#makla yetiniyor. Oysa kafalarında bir aşk kavramı olsaydı, yaşadıklarıyla yetinmez, kurulu düzenlerini yerle bir etmek pahasına aşkın peşinden giderlerdi. Kavramlar hayatı en üst imkanlarına genişletmenin araçlarıdır.

“Özgürlüğün kimse tarafından sevilmemeyi göze almak olduğunu söylüyordum.”

“Her şeyin geçip gittiğine, yaşadıklarımızın geçmişte kaldığına kim inandırabilir bizi? Anılarımızı avuç dolusu su gibi her sabah yüzümüze çarpmanın işe yaramayacağına kim inandırabilir?”

“Sınır var mı? İlişkiler için gerçekten bir sınır var mı? Varsa da ikinci sınıf sinema eleştirmenlerinin göremeyeceği bir sınır bu. İnsan severken basit sınıflandırmaların sınırlarını değil kendi sınırlarını görür, kendi sınırlarında dolaşır, kendi sınırlarına değer benim bildiğim tek sınırı bu.

“Yaşıyoruz. Belki artık yokuş aşağı. Sahip olduklarımızı, en başta da o baş döndürücü, o hoş yüksekliği kaybederek. Ama yaşıyoruz.”

“Dostum, her şeyin farkında olduğun için mi yalnız ve mutsuzsun?”

“En büyük ahlaksızlık, demiştim kendi kendime, bir aşkı yaşamamaktır. Hayatı mümkün olan en geniş haliyle yaşamak gerekir, demiştim.”

“Yaşamak aslında birbirinden kopuk yaşantılar arasında bağlantılar kurmaktır. Bir hatırayı diğerine bir fotoğraf albümü değil yaşayan bir insan bağlar.”

“ Uzağımızdaki her şey biraz olağanüstüdür, olduğundan biraz daha fazladır.”

“Birbirine dönersin! İki insan birbirine döner! Bu bakışlarla olur ya da aynı yerde susmayla örneğin, en basit biçimde. Sonra, öyle birbirine dönük, kendi dilini yaratırsın.”

“Masatenisi ve bilardoda sen yenerdin, langırtta ben, ayrılık ikimizin birden canına okurdu.”

“İki yıl boyunca bütün sınıflandırmaları kadın ve erkek başlıkları altında yapmaya zorlamıştı. Halbuki bulutlar da var, kediler de, herdemyeşil bitkiler, binlerce yıldır yeri değişmeyen taşlar, mutfakta bulaşıklar, kenarı kıvrılan kilimler, kar altında kalanlar, sınıflandırmalara tabi olmayanlar...”

“çünkü aşk eşitler arasında yaşanır. eşit değilseler bir taraf diğerinin esiri olur, diğeri de ona eserim diye bakar.”

F. Cihan Gökten,

Barış Bıçakçı'yı çok merak ediyordum. Hakkında övgü dolu sözler duyarken gittikçe artan merakım bir türlü fırsat bulup okuyamadığım için artık sıkıntı vermeye başlamıştı ki imdadıma sevgili Nuray yetişti. Üstelik grupla okumak da çok keyifli olacaktı. Bu nedenle teşekkür ederim.

İki orta yaşlı erkeğin (kitap anlatımına göre bana göre 35-40 civarı bir erkek genç sayılır) dostluğu üzerine kurulmuş bir öykü. Üniversite bitmiş iş hayatına atılmış eski arkadaş iki erkek. Hayatlarına mecburen giren bir üniversite öğrencisi genç bir kız. (Kurguya göre mecburen) Bu genç kıza ikisinin birden aşık olmaları ve bu aşklarının çaresizliğini duyumsamaları... (kurguya göre çaresiz). Ve bu iki erkeğin hayatının çok monoton akışı içinde olup biten bu çaresiz aşkın kızın ağabeyi ile yurt dışına gitmesi... yine değişen bir şey yok. Sonrasında da yaşlılık hayalleri kuran iki adam.

Şimdi neren başlasam bilemedim. Bir kitabın beğenisi herkese göre değişir. Bana göre bir öykü bir roman beni içine alıyorsa çok etkileyici oluyor. Veya beni düşüncelere salıyorsa. Bu roman beni içine almadı ben dışarıda seyirci olarak kaldım. Düşüncelere de dalmadım. Üstelik bana göre toplantıda anlatacağım birtakım absürtlükler de var. Edebi bir anlatım mı? değil. Oldukça zorlama betimlemeler ve anlaşılmaz hatta anlamsız (bana göre tabii ki) cümleler var.

Kitap hakkında makaleler ve tezler yazılmış. Bu kadar nasıl ilgi çekmiş ben hala düşünüyorum. Bir çoğunu okudum.

“Bir dostluk romanı, bir aşk romanı. Barış Bıçakçı, bu çağa özgü lâf kalabalığından; dil, duygu, düşünce kirliliğinden paçalarına tek damla çamur bulaştırmadan çıkabilen, şaşırtıcı bir iç ışığı cömertçe yayan bir yazar. Nefes alır gibi, su içer gibi yazıyor”

Hep buna benzer yazılar yazılmış.

Bence bu iki arkadaş veya sıkı dost arasında bastırılmış bir cinsellik var. Toplumsal baskı ile kendileri bile farkında değil. Buna ben şimdi bastırılmış eşcinsellik veya hafifletilmiş eşcinsellik diyeyim. Nihal ile olan ilişkileri de bu ilişkiyi bu kadar platonik bu kadar romantik yaşamaları ve ayrıca birbirleri ile “düello” yerine yine çareyi birbirlerinde aramaları bu “bastırılmış eşcinsellikleri” nedeniyle...

Tabii ki bu konu çok daha çarpıcı çok daha edebi ve çok daha derinlikli anlatılabilirdi. Sadece fiziksel görünüşler ve fiziksel bir beğeniler üzerinden değil...

Barış Bıçakçı'nın bir de öykü kitabını okuyayım diyorum. Eğer yine ayı kaniya varırsam benim için tamamdır. Vakit harcamaya değmez.

Sevgi Nuray iyi ki bu kitabı seçmişsin. Benim için güzel bir deneyim oldu. Şimdi toplantıyı merak ediyorum.

Özden Duru,

Kitabın adını okuduğumda içimden “Bizim büyük yalnızlığımız” demek geliyor. Hızla değişen çağımızda geçmişe özlem hepimizde çok fazla. Dostluk ve vefa kavramları kuşaklara göre farklı algılanıyor. Barış Bıçakçı da kitabın ana kahramanı Ender ve Çetin ile Nihal arasındaki ilişkide bu kavramlara dikkat çekmiş. Yurt dışında yaşayan Murat, anne ve babalarını trafik kazasında kaybedince kız kardeşi Nihal'i eski arkadaşları Ender ve Çetin'e emanet eder. Sonrasında Nihal, aynı evi paylaşan Ender ve Çetin ile birlikte yaşamaya başlamıştır.

Çocukluktan beri yakın arkadaş olan Ender ve Çetin aldıkları sorumluluğu gerektiği gibi yerine getiremediklerini düşünmektedir. İkisi de Nihal'e aşık olmuştur. Kendilerine bile itiraf etmekten çekindikleri bu durumu, bir gün birbirlerine açıklarlar. Okuyucu bir şeylerin değişmesini beklerken her şey eskisi gibi devam eder. Çaresizlik sözü bu aşk yüzünden kullanılmış gibi görünüyor; ama

ben bu sözün zamanın getirdiği değişimi benimseyememe duygusuyla söylendiğini, bu yüzden biraz abartılı kullanıldığını düşünüyorum.

Kitabı okurken Ender'le Çetin'in arkadaşlıklarında da bir şeyler arıyor okuyucu. İki farklı kişilik, evi ve ev işlerini paylaşmak dışında pek ortak yanları yok. Aradığınız neyse cevabını sizin vermeniz gerekiyor.

Kitabın en güzel yanı da bu bence, okuyucuyu düşündürmesi. Yazar olay örgüsü içindeki soruların yanıtlarını okuyucuya bırakmış. Herkesin, "Ben olsaydım, böyle yapardım.." la başlayan bir cevabı mutlaka vardır.

Öge Çaldıran,

İçli çocuklar, kırklı yaşlarına varmış sevgi ile mayalanmış , büyümüş daha doğrusu büyümeye ayak direyen (gücünü güzelliğini canlılığını küçük yaşantılarını sabırla tekrar etmekten alan sh16) iki güzel adam, biri kambur , biri cüce " rengarenk bir akvaryum " gibi seyrettikleri Nihal e olan aşklarının gitgellerinde.

Kaybedişlerin gidişlerin bıraktığı boşlukları telafi yolunu yaşamın rutinlerine sığdırmaya çalışan kalpleri incecik kırıklarla dolu güzel insanlar.

Anneler babalar ağabeyler hatta Reşit bey ki ,bütün olan biteni Doğu Batı bağlamında genetik kodlarımızı çok da iyi açıklıyordu (sh138)

"Yaşamamak üzerine kurulu yaşamlar " derken.

Evinde kitapların dizelerin satırların arasında yaşayan Ender, aşklarını da roman tadında yaşamak isteyen (kendini seven) Ender ,dış dünyanın çeperlerini bilen "ulaşamamakla değil , ulaştığı şeyi kaybederken dağılan " daha direngen görünen yaşamın içinde Çetin ,(Nihali seven) Çetin.

Bu iki adamdan yaşam deneyimi edinmeyi isteyen gencecik fidan, duru ,güzel, emanet , Nihal.

Helezonik bir bağ onlarınki , hep çocuk hep genç hep liseli, aynı çembere tutunup dönüp durma isteği.

Çaresizlikleri de bu değil mi? Evde mutfakta salonda Ankara sokaklarında kendi köşeciklerinde kalakalma isteği, küçük kadınları kızları, emanet Nihal okyanus ötesine gitti.

Boğazlarında bir yumruyla söyleyemedikleriyle ,yutkunamadıklarıyla, kalakaldılar.

Onca ayrıntıya rağmen okuyanı yormayan yalın İçli zaman zaman alaycı şakacı geçişler, tatlı acı,ekşimsi lezzetler.

Bilmek, olmak , olduramamak arasında sıkışıp, tekrarlarla yıkanmak arınmak iki kişilik bir azınlık olmak bütün sıkı ilişkiler dışarıya sırtını dönmüş azınlıklar(sh63) değil midir?

Ender ve Çetin in büyük çaresizliği ,Nihal e aşık olmaları değil , seslerinin sokaktaki çocuk seslerinin arasında olmayışydı (sh102) 19.11.2021

Beyda Tozman,

Enderin, bütünleştiği dostu çetine yazdığı,nihale duydukları aşkı sevgiyi ve cetinle olan dostluklarının derinliğinin anlatıldığı, Cetinin nihale ne hissediyor olabildiğini enderden öğrendiğimiz ama cetinden hiç duymadığımız bir okumaydı.

Sevgi, aşk ve dostluk duygularını bir "erkek" tarafından eril bir dil kullanılmadan hissettiğim, en yalın,en masum haliyle olduğu gibi aktarıldığı güzel bir kitap olarak okudum. Rahat,keyifle okunabilen bir kitap oldu benim için.Kitabı okurken benzer duygu ve düşüncelere sahip olmak ayrı keyifli geldi.

"Aslına bakarsan çetin, nihâl biz ona aşık olduğumuzda varlık kazandı",

"Hareket etmezsen acı üzerinde birikir", "yaptıklarımızı olumlayan yasalar buluyoruz, sanırım aklımız böyle işliyor", " bir hatırayı diğerine bir fotoğraf albümü değil, yaşayan bir insan bağlar", "kavramlar hayatı en üst imkanlarına genişletmenin araçlarıdır" gibi vurucu, üzerine düşündüren güzel, etkileyen cümleler vardı.

"Bizim büyük caresizliğimiz nihale aşık olmamız değil, sesimizin dışarıdaki çocuk seslerinin arasında olmayışiydi" ifadesindeki çaresizlik vurgusunu merak ettim; çaresizlik, duyguların en masum yaşanma şekliydi belki de.

Arda Bajar,

Bir şairin yarattığı karakterle aşk, "yaşamı" ve değişen zaman üçlemesi-üç şehir –üç insan-abd-istanbul-ankara

Benim için çok sıkıcı bir roman oldu. Bir yaşlının çocukluk anıları gibi lisede, üniversitede ne yapmış ya da yapamamış o üniversite yıllarını anlatma bu tür anıların bu basit sıradan kolaycılığa kaçan, çoğunu -edebi bir dili olmayan bir anlatımla -anlatması hoşuma gitmedi kitabı bitireyim belki sonlarında bir şeyler bulurum dedim evet şiir-edebiyat-yazarlık –çevirmenlik –ve doğu kişiliği-siyaset ve bakış açılarından öteye gitmedi benim için

Kitap sonlara doğru birazcık kendini bana okutabildi birazcık dili şiirleşti ötesi yok

Kitabın anlatım biçimi farklıydı hep sürekli sordum kimler konuşuyor en çok konuşan enderdi ve ismini bilmediğim konuşanlarda vardı

Eskiye özlem, yaşlılığın getirdiği yıkımdan kurtulmaya yönelik dostluklarını "çetin-ender" ve "ütopik" aşkı olan "nihâl"e olan sevişme özelemleri ve fantastik kurgularını anlata anlata biteremediği o üç şehirin arasında yaşadığı hayatının gölgelerinde bıraktığı yaşamların ve şehirlere bakışını balandıra balandıra anlatı durdu ya da gençken daha mutluydu ama yaşlandı mutsuzluğu artı –ayak uduramıyordu- yaşadığı şehir de yaşlandı-

Çetin-ender'in aşkı olsaydı "biraz eşcinsellik işleyişler vardı" belki daha iddialı olurdu bu kitap

Z-KUŞAĞI dediğimiz bir kuşak olan "nihâl" ile kendilerinin kuşak çatışmasında diyebiliriz aynı evi paylaşmaları ve "nihâl" in sürekli yalnız kalma isteği ve herkesin kurduğu kendi hayal dünyaları vardı ve birbirine iletişim kurmama ya da kuramama çaresizliği ya da birbirlerine çocukluk seslerini duyuramama ve sonradan "nihâl" onlar için fetişizme dönüştü

Ender –Çetin-Ve Bora ya da "nihâl"

Çocukluğunu yaşayamayan üç ana kahraman üzerinde şekillenen bir anı-roman olarak ifade edebiliriz ve bu üç ana kahraman aslında tek bir karakter olarak ta düşünülebilir bazı yerlerde hata konuşan konuşmaların çoğu "ender" yapmıştır ve bazen de "çetin" in iç sesine kendisi kaçmıştır ve her birinin hiçbir çocukluğu olmamıştır daha çok "nihâl" in çocukluğuna özenmiştir ve onun çocukluğuna karışmak istemiştir asıl aşkı çocukluk aşkı olarak yaşamak istemiştir

Ve o "hiç" bir çocuk dediğimiz "nihâl" "kendi iç çocukluğuna olan özlemiydi ona yetişememe ona ulaşmaya çalışma çabalarıydı bir yer de.

Ve belki de çocukluğunu paylaştığı "nihâl" e tekrar o anıları hatırlayarak onu güncelleştirmek istemiştir "nihâl" e verdiği bir kitaptan da aslın da itiraf eder "kendisinin en büyük engel olduğunu kendisine "

"Kitabın bir yerinde yazar, aşıkların birbirlerinin geçmişlerine de sahip çıkmak istediğini söylüyordu" s.109

Kimin aşkı? Neyin aşkı? Ortada bir aşk yok "platonik bir aşk var" sadece hisetirmeye yönelik

bir aşk telkini “nihal”ın bundan haberi yok “nihal”e bir aşk yaşama isteği ve ona hüküm etmek bunu “şiiirle” ya da “kitapla” ona ulaşmaya çalışarak hüküm etmeyi sürdürmeye yönelik olarak ta ona ait olmasını hayalini kuruyor “nihal “ aynı zamanda onun sorunlu halidir “onun güzeliğini banyoda izlerken” o karartıyı tasvir etme ve ona ulaşma(ma) çabalarının sorunlu olduğunu kendisi de fark ediyor “bir şiiiri karalama” tekrar yazma” tekrar odaya bırakma” tekrar geri alma” velhasıl bu bucalama onun bu karmaşıklıktan zevk aldığını da söyleyebiliriz

Bir sürü kurgu vardı aklımda, bir sürü cümle, gürültü, kalabalık, duygu işlerine karışan aklın sakarlıkları ... Anla ne olur! S.143

Aklın duygularını teslim aldığını ve aşkta bir eşikten söz edimeyeceği kendi çelişklerinde boğmaktadır ya da itirafidir kendisini kendine şikayetidir ve bu şikayetin itirafı üniversitedeki solculuk beslemelerinin tatsızlığı ve tuzsuzluğunu alışkanlıklarını neler yapıldığını en fazla bunu kendisine şikayet eder farklı bir alternatifte bulunmazda ve “nihal”in eninde sonunda bu ortamdan beslenerek hangi fikirler edineceğini ve neler yapabileceğini aslında kendisini tarif ediyordu “eğer”nihal onunla evlenmiş olsaydı onunla da kariyer sahibi olurdu ya da yüksek lisans yapardı ya da yaptırmazdı(kıskançlığını nasıl bastırırdı ki)vs yani “nihal” kendisini tercih etmediği için onun da bu düzenin bir parçası olacağını ya da kendisine benziyeceği için(çevirmen-yarı şair) ve hata onunla seviştiğini onun en derini olduğunu hayal ederek eline geçmeyeceği o aşkın”çocukluğuna” getirdiği ya da ona yenildiğinin “elde edemediğinin”kıskanç bir itirafıdır.

Birkaç yerde hep” çıplaklık” geçer çıplak olarak yatmaktan ve “çıplaklığımız seveceğiz” çıplaklığın doğal insan gerçeğini ya da metasız saf temizliği ifade mi etmek istiyor(herhalde) şehirlerin bulanık yaşamlarını , binaların düzensiz yapılaşmalarını ve yığıntıların şehirleri körleştirdiğini doğallığa sürekli bir istek ve onun geçmişi ile şimdiki yapılaşmalarını insana benzetmeleri ve insanın küçükken o yapılarda küçüktü büyüdü yapılaşmalarda büyüdüğünü bir doğasever olduğunu ve bunu hep şikayete bulunmuştur ya da kaçarak çözüm bulmuştur başka yerlere sığınarak ya bir tepeye ya da bir “Deniz”i yakın ve çözüm bulmuştur ve geçmişinden defalarca bahsedeceğiz der hiç konuşturmadığı “çetin”e

Hep iki kişi vardır
Babası ve arkadaşı
Kendisi ve çetin
Fikret ve nihal
İstanbul ve ankara

Hep bir şikayet duydum bunu bir soru sararak kitabın açılışını yapmak ya da girişi yapmak ayrı zorluk-ve güzellikteydi

İkisinin aileleriyle sorunları vardı “nihal” övey anne övey kardeş ve yaşı almış insanların arasında büyümüş “ender”de babası ve onun arkadaşı olanla büyümüş çocukluğundan uzakta büyümüşler

Kitaptan alıntılar

“İkimizi de sayısız kıskançlık nöbeti bekliyordu. Aşağılık hissi. Orta yaş bunalımı. Kooperatif aidatı.s.132”

“Bizim büyük çaresizliğimiz Nihal'e aşık olmamız değil, sesimizin dışarıdaki çocuk seslerinin arasında olmayıştı. Asıl çaresizlik buydu. “ S.102

." Reşit Bey, "Ne çok kadın ve erkek yaşadığıyla yetiniyor. Karı koca olmakla yetiniyor. Oysa kafalarında bir aşk kavramı olsaydı, yaşadıklarıyla yetinmez, kurulu düzenlerini yerle bir etmek

pahasına aşkın peşinden giderlerdi....s.137

Kavramlar hayatı en üst imkanlarına genişletmenin araçlarıdır." S.138

. Fotoğrafın arkasında babamın yazısı: "Hayatımızın, uzun mihnet, lezzetsizlik, renksizlik ve keder devrelerinin arasına serpiştirilmiş kısa saadet dakikaları s.139.

"Okumak kimilerine yazmayı öğretir, banaysa yazmamayı öğretti. Edebiyat ve ibadet dahil, bir tür vecd hali yaratan bütün faaliyetlerin nihai amacı o faaliyeti yapmamayı öğretmek olmalı. Üstelik, ed biyatçıların, özellikle de şairlerin, güzellikle ilişkilerinin sorunlu olduğunu düşünüyorum. Ya ona itaat etmek ya da hükmetmek istiyorlar. Güzellikle birlikte uslu uslu yaşayamıyorlar vesaire vesaire." S.114-5

Şimdi aç Nihal!" Bunu niye hatırlıyorum biliyor musun? Çok gergindim de ondan. Banyo kapısının buzlu camından Nihal'in çıplaklığını fark etmiştim. Bir gölgeden daha fazlası. Parlak ışığın altında turuncu bir sıcaklık. Gaz lambası alevi. Girintili çıkıntılı gaz lambası alevi.s.30

bazen edebiyat hayattan daha açıklayıcıdır.) s.37

Çünkü aşk eşitler arasında yaşanır, Vehmi Bey bir istisnadır! Eşit değilseler bir taraf diğerinin esiri olur, diğeri de ona eserim diye bakar. Falan filan s.87

Ar-da bajar 20/11/2021

Nilhan Tuncer,

İzmir okuma grubunda bu kitabın okunup değerlendirilecek oluşunu büyük bir memnuniyetle karşıladığımı ve tabii severek yeniden okuduğumu belirterek başlıyorum öncelikle. Bu nedenle seçim için Nuray Hanıma özellikle teşekkür ederim.

Yazın dünyasında romanların ilk cümleleri her zaman çok önem taşımaktadır bilindiği üzere. Okuyucu olarak nasıl bir okuma evrenine adım atılacağı konusunda fikir veren ilk izleri, burada görmeye başlarız. Nitekim romanımızın ilk cümleleri olan "Her şeyin geçip gittiğine, yaşadıklarımızın geçmişte kaldığına kim inandırabilir bizi? Anılarımızı avuç dolusu su gibi her sabah yüzümüze çarpmanın işe yaramayacağına kim inandırabilir?" ifadeleri hayli merak uyandırmaktadır haliyle. Bu ilk cümlelerin yer aldığı ilk bölümde de, bugün gibi yaşamaya devam eden capcanlı bir geçmişten bahsedilen bir anlatım tarzının benimsenmiş olması, romanı farklı bir okuma keyfi katarak başlatmaktadır.

Roman, Ender ve Çetin adındaki iki ana karakterin çocukluklarına dayanan, geçen yıllara ve acı-tatlı olaylara rağmen yitirilmemiş sıkı arkadaşlıklarının hikayesidir. Bu hikaye, ortak arkadaşları olan Fikret'in kız kardeşi olan Nihal'in, beklenmedik şekilde hayatlarına girişiyle farklı bir nitelik kazanır. Roman boyunca olaylar Ender'in dilinden ve penceresinden anlatılır. Ender, hayatı ince ayrıntılar üzerinden okuyabilen duyarlı, okuma sevdalısı ve naif bir kişiliğe sahipken, Çetin hayat sevinciyle dolu, sorgulamadan hayatı olduğu gibi kabul eden ve içi-dışı bir olarak tanıtılır. Ender ve Çetin birbirlerinden oldukça farklı özelliklere sahip olsalar bile, ortak yaşanmışlıklar, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte bir dostluk kurmalarını sağlamıştır. Bu dostluğun izleri nerdeyse her satırda kendini gösterir. Nihal karakterine ait karakter özellikleri net bir şekilde görülmez. Yazar böylelikle ana karakterlerden uzaklaşılma niyetinde olmadığını göstermektedir. Nihal de ise anne ve babasını trajik şekilde kaybeden genç bir insanın, yolunu bulmaya çalışırken ki savruluşlarını görürüz. Nihal, Ender ile hayata dair incelikleri, sanatsal bakış açısı ile içdünyanın derinliklerini öğrenirken, hayatın her halini coşkuyla karşılayan Çetin ile de dışdünyayı tanır. Roman boyunca Ender ile Çetin'in, bir yandan Nihal'e kolkanat germe telaşlarını diğer yandan da kalplerine söz dinletemeyen mahçup hallerini izleriz . Nihal'in, hayata tutunma çabaları sırasında yaşadığı zorluklarla açığa çıkan aile sıcaklığına özlemi, ana karakterlerimiz olan Ender ve Çetin arasındaki

dostluğu, daha önce tatmadıkları bir başka bilinmez yola sürükler. Bu yol Ender'in "zaman sensin zaman kadındır" veciz sözüyle anlatılan yoldur. Dostluk yeni bir sınavdan hem de en çetininden geçmektedir artık.

Yıllar önce okuduğum "Bizim Büyük Çaresizliğimiz", sonrasında takip ettiğim yazarlar arasına girmesini sağlayan Barış Bıçakçı'nın ilk romanı olmuştur. Barış Bıçakçı yapıtlarının en vurucu yanları, samimi yaklaşımı, tepeden bakan yazar tanımından uzakta yazması, oluşturduğu karakterlerle "işte ben de böyle hissetmişim veya düşünmüştüm "dedirtmesi ve çok sevdiği Ankara'ya nerdeyse her yapıtında başrol vermesi sayılabilir. Bütün bu yazarlığına özgü biricikliği, sağlam bir okur kitlesi yaratmasına neden olurken, her kitabındaki farklı üslup denemeleri ile de şaşırtmaya devam etmektedir.20.11.2021

Nalân Arman,

Barış Bıçakçı'nın okuduğum dördüncü kitabı Bizim Büyük çaresizliğimiz. Herkes Herkesle Dostmuş Gibi, Tarihi Kıvrıntılar ve çok da ısınmadığım Doğum Lekesi Gibi Bir Gülümseme adlı son öykü kitabı var bir de. İçlerinde en çok bağ kurduğum Bizim Büyük Çaresizliğimiz oldu.

Romanı okurken hep bir "kıyısında durmak" fikrinin varlığını hissettim. Hayatın, çocukluğun ve belki de en çok cinselliğın. Sürekli iki uç arasında gidip gelen ve bunun etkisiyle eylemsizliğin içinde boğulup kalan iki karakter. Bu yönleriyle birbirlerine yaklaşan, hatta aynılaşan Ender ve Çetin.

Ender, roman boyunca Çetin'e sesleniyor. Fakat aynılaşmaları ve bütünleşmeleri nedeniyle bir yandan da kendi kendisiyle konuşmaları bunlar. Çetin bir yerde aşık oldukları Nihal'le ilgili konuşurken Ender'e "Sen yine kendini sevdin" diyor. Çetin'le ilişkisini de böyle düşünebiliriz. Ender'in Çetin'e duyduğu sevgi - hatta aşk da diyebiliriz buna- bir anlamda kendisine kapaklanıp kendisini sevmesi gibi görünüyor.